

**ΣΠΑΡΤΑΚΟΣ. ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗΣ
ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ.**

ΚΕΙΜΕΝΑ 1930-1932, ΑΘΗΝΑ 1986.

«Στην πιο οξύτερη φάση της ενδοκομματικής κρίσης, όπου όλα τα προβλήματα του κινήματος μπήκανε επί τάπητος και οι διάφορες τάσεις του επαναστατικού κόμματος διεκδικούν η κάθε μια για τον εαυτό της τη μαρξική ορθοδοξία, το κόμμα έμεινε χωρίς θεωρητικό όργανο»

Σερ. Μάξιμος (1932)

Πρόσφατα κυκλοφόρησε η ογκώδης φωτομηχανική ανατύπωση του «Σπάρτακου», δηλαδή του οργάνου της «Αντιπολίτευσης του ΚΚΕ» που είχε επανεκδοθεί με τη μορφή περιοδικού από τον Ιούλιο του 1930 ως το Σεπτέμβριο του 1932. Έτσι γίνεται προσιτό, τόσο στην έρευνα όσο και στην αγορά των πολιτικών ιδεών, ένα κείμενο που συνιστά μία από τις πηγές της ελληνικής κοινωνικής και πολιτικής ιστορίας του μεσοπολέμου. Είναι μάλλον γνωστοί οι μηχανισμοί χειραγώγησης της ιστορικής έρευνας μιας τέτοιας κρίσιμης θεματικής που, άμεσα ή έμμεσα, φορτίζεται με τις σημερινές πολιτικές αναζητήσεις. Η επιβολή της λήθης ορισμένων πηγών μετατρέπεται από δήθεν αποτέλεσμα σε προσδιοριστικό αίτιο της ιδεολογικής χρήσης της ιστορίας που ευδοκίμει και λόγω μιας προκαταρκτικής επιλογής των γεγονότων, τα οποία ενδιαφέρεται να πραγματευθεί, και των συναφών μαρτυριών που προκρίνονται για τη διαλεύκανσή τους. Μ' αυτή την έννοια πολλαπλασιάζονται κάθε φορά οι δυνατότητες, όταν δηλαδή εξουδετερώνεται η τεχνητή λήθη των πηγών, για την επανεκτίμηση της «κυρίαρχης» οπτικής και των «βάσιμων» συμπερασμάτων που έχουν εξαχθεί για τη σημασία των γεγονότων μιας περιόδου της ιστορίας μας.

Ο «Σπάρτακος» εμφανίστηκε τον Ιανουάριο του 1928 ως μηνιαίο περιοδικό της «μαρξιστικής-λενινιστικής θεωρίας και πράξης»: διευθύνεται από την «Αντιπολίτευση του ΚΚΕ» που προήλθε από την ενδοκομμουνιστική σύγκρουση μετά την πτώση της παγκαλικής δικτατορίας και που στοιχήθηκε προς τη ρωσική «Αντιπολίτευση» της μεταλενινιστικής φάσης οικοδόμησης της ΕΣΣΔ. Με το πέμπτο φύλλο ο «Σπάρτακος» αποκτά μομφή τετρασέλιδης δεκαπενθήμερης και στη συνέχεια εβδομαδιαίας

εφημερίδας, μεσολαβεί η προκείμενη έκδοση ως περιοδικό και τερματίζει (από τον Οκτώβριο του 1932 ως το φθινόπωρο του 1934) με τη μορφή εβδομαδιαίας εξασέλιδης εφημερίδας. Με τα εικοσιπέντε (ορισμένα διπλά) τεύχη της δεύτερης περιόδου το θεωρητικό όργανο της ομάδας «Σπάρτακος» επιτελεί τη λειτουργία πρωτογενούς μαρτυρίας για τον τρόπο διάθλασης στο ελληνικό κομμουνιστικό κίνημα της σύγκρουσης «σταλινισμού» και «τροτσκισμού» (κατά την περιγραφική της απόδοση) καθώς και για τη θεωρητική και πολιτική εμβέλεια των αναλύσεων και των αγώνων αυτής της αντιπολιτευτικής κίνησης στη σύλληψη και την αντιμετώπιση των προβλημάτων της χώρας. Ειδικότερα η συμβολή αυτή επιμερίζεται στα ακόλουθα σημεία:

α) με δεδομένη την πρόθεση του «Σπάρτακου», ακόμη κι όταν το επίσημο χρίσμα του ελληνικού «τμήματος» της «Διεθνούς Αριστερής Αντιπολίτευσης» δίδεται στην αρχειομαρξιστική ΚΟΜΑΕΑ, να συμβαδίσει με την πολιτική της «Ligue communiste» (της γαλλικής «Αντιπολίτευσης» με εβδομαδιαίο όργανο τη *Vérité*) και να εκφράσει στην Ελλάδα τη «Διεθνή Αριστερή Αντιπολίτευση» προσφέρεται ένας αρκετά εκτενής σχολιασμός της δράσης της «Αντιπολίτευσης» τόσο στην ΕΣΣΔ όσο και στα κυριότερα εθνικά «τμήματα» της «Κομμουνιστικής Διεθνούς». Η πληροφόρηση αυτή συνοδεύεται από τη μετάφραση σχετικών κειμένων αυτών των οργανώσεων ή του ίδιου του Τρότσκι που δεν εξαντλούνται βέβαια στην τρέχουσα πολιτική επικαιρότητα.

β) ο ηγετικός πυρήνας του «Σπάρτακου» δεν εγκαταλείπει τη σκέψη και την πράξη του Λένιν (μάλιστα έχει ως προμετωπίδα τη φράση: «Χωρίς επαναστατική θεωρία δεν υπάρχει επαναστατικό κίνημα») στους «λενινιστές» οπαδούς του Στάλιν, αλλά συχνά - και με την αφορμή επετείων - ανατρέχει στο έργο του και με τη δική του μέθοδο επιδιώκει να ερμηνεύσει τις τύχες της ρωσικής επανάστασης. Συνάμα επικαλείται τη ευρωπαϊκή παράδοση του «επαναστατικού μαρξισμού», με υπομνηματισμό ή μεταφράσεις εργασιών π.χ. της Luxemburg.

γ) το περιοδικό παρέχει την άλλη όψη, την «αιρετική» και «αποδιοπομπαία», της τακτικής και της στρατηγικής του ΚΚΕ. Είτε στις διεξοδικές εκθέσεις της ομάδας είτε στις επώνυμες αναλύσεις των πρωτεργατών της, στοιχειοθετείται η κριτική στάση (χωρίς να ολισθαίνει προς την πολεμική) προς την πολιτική που αναπτύσσει κατά το μεσοπόλεμο η ισχυρότερη δύναμη της ελληνικής κομμουνιστικής Αριστεράς. Προς τον ίδιο στόχο κινούνται και οι μικροσκοπικές προσεγγίσεις, στη μόνιμη στήλη «Στο φως του μαρξισμού», των λεπτομερειών της καθημερινής πρακτικής του ΚΚΕ.

δ) το περιοδικό έχει ανοιχτό το μέτωπο και προς το εσωτερικό της ολοένα διευρυνόμενης «Αντιπολίτευσης» με αποτέλεσμα να μελετά τη γένεση και να καταγράφει τα βήματα του ανασυντασσόμενου «Αρχαιομαρξισμού» που τελικά θα χρισθεί ελληνικό τμήμα της «Διεθνούς Αριστερής Αντιπολίτευσης» (για την απόφαση αυτή ο Πουλιόπουλος έγραφε ότι δεν πρόκειται να επιφέρει «καμιά θετική μεταβολή μέσα στο 'Αρχείο', όπως το γνωρίζουμε μεις εδώ ανάμεσα στο Αιγαίο και στο Ιόνιο πέλαγος, κι όχι όπως μπορεί να φαίνεται ανάμεσα στη μάβρη θάλασσα και την Προποντίδα»). Επίσης ενδιαφέρεται για την εσωτερική διαμάχη και τις αποφάσεις του «Αρχαιομαρξισμού», όπως ήταν ο «φραξιονισμός» και η «Κομμουνιστική Ενωτική Ομάδα» η οποία φαίνεται να προσεγγίζει τις θέσεις του «Σπάρτακου».

ε) το περιοδικό παρακολουθεί, με μεγάλη εγγύτητα, τις συγκεκριμένες εκδηλώσεις του ντόπιου εργατικού κινήματος, όπως τις μορφοποιούν οι αγώνες των οικοδόμων, των τροχιοδρομικών, των τυπογράφων, των καπνεργατών, των σιδηροδρομικών, των τσαγκαράδων, των εργατών δέρματος και των ανέργων. Παρά την προφανή «εργατιστική» συνιστώσα αυτών των εκτιμήσεων (από την αρθρογραφία σχεδόν απουσιάζει η πολιτιστική κίνηση, αν δεν προσμετρηθούν κάποιες βιβλιοκρισίες) και την επιμονή της ομάδας, ως αντιπολίτευσης μέσα στο ΚΚΕ, να αποσκοπεί στην ανασυγκρότηση (και όχι στην απόρριψη) της «Ενωτικής ΓΣΕΕ», αναδύεται η δυναμική των αγώνων που διεξάγουν οι εργαζόμενοι στην εποχή της διακυβέρνησης της χώρας από τον «ύστερο» Βενιζέλο, όταν δηλαδή γίνονται αντιληπτές και εδώ οι επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και δεν αρχούν για την αντιμετώπισή της τα ιδεολογήματα του «πανφασισμού» και της «τρίτης περιόδου» της κρίσης του καπιταλισμού.

στ) αξιοπρόσεχτες είναι οι αναλύσεις που αφορούν τον ευρωπαϊκό φασισμό και τη «φασιστικοποίηση» της χώρας. Κατά τον Πουλιόπουλο (που χρησιμοποιεί το ψευδώνυμο Σαρκάτος) ο φασισμός και η κοινοβουλευτική δημοκρατία αποτελούν δύο «διαφορετικούς τρόπους κατάκτησης και συσσωμάτωσης μαζών» και τα ελληνικά δεδομένα δεν αποδεικνύουν ότι η κυβέρνηση Βενιζέλου είναι φασιστική, αλλά ότι τα αντεργατικά της μέτρα συντελούν στην «προπαρασκευή» της «φασιστικής δικτατορίας». Στα ίδια συμπεράσματα οδηγείται και ο Μάξιμος σε άρθρο του που τιτλοφορείται «Τί Μπρύνιγκ, τί Χίτλερ».

ζ) σημαντική τέλος είναι η θεώρηση του αγροτικού ζητήματος, με τη διατύπωση του ερωτήματος αν η Ελλάδα μπορεί να συγκαταλεγεί στις αγροτικές χώρες και με την πρόταση να ανευρεθεί ο κρίκος που θα συνδέσει το «προλεταριακό κίνημα της πόλης με την ύπαιθρο». Ιδιαίτερη επίσης χρησιμότητα έχουν οι προσεγγίσεις του φοιτητικού (με την έκκληση

να αντιπαραταθεί στο «αστικό» το «σοβιετικό» πανεπιστήμιο), του εβραϊκού (με αφορμή το πογκρόμ της Θεσσαλονίκης από τις «φασιστικές ορδές») και του κυπριακού ζητήματος (στην εξέγερση του 1931 επανέρχεται το σύνθημα της «αυτοδιάθεσης»).

Με τη φωτομηχανική επανέκδοση του «Σπάρτακου» μπορεί να δοθεί η ευκαιρία για την επανεξέταση του έργου της ομώνυμης αυτής ομάδας, τόσο από την άποψη των διεθνών της συσχετίσεων όσο και με γνώμονα τη συμβολή της στη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας του ελληνικού μεσοπολέμου που εξακολουθεί να παρουσιάζεται, παρά τα μεμονωμένα ιστοριογραφικά εγχειρήματα, αρκετά δυσανάγνωστη περίοδος της νεοελληνικής ιστορίας. Η οργανωτική δύναμη αυτής της ομάδας βαίνει αντιστρόφως προς τη θεωρητική οξυδέρκεια των πρωτεργατών της, του Σεραφείμ Μάξιμου και του Παντελή Πουλιόπουλου, που με τις πρωτότυπες επεξεργασίες συνέτειναν στην προώθηση του ελληνικού μαρξισμού.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΝΟΥΤΣΟΣ